

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ МАЪМУРИЙ ХУДУДДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ВА ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ ФАОЛИЯТИ, УНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШ, ТАКТИКАСИ ВА УСУЛЛАРИ

Жамолддинов Нуриддин Зокиржон ўгли
ИИБ Академияси 3-босқич курсанти

Аннотация. Ушбу мақолада Профилактика инспекторининг маъмурий худудда жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш фаолияти тўғрисида фикр юритилган ҳамда ушбу фаолият юзасидан кўплаб тушунчаларга таъриф берилган.

Калит сўзлар: ҳуқуқий асослари, зўравонлик, эътиқод қилиш, тинтув ўтказиш, тажовуз, норматив-ҳуқуқий ҳужжат.

Мазкур мавзуда Профилактика инспекторининг маъмурий худудда жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш фаолияти таҳлил қилинади.

Маълумки, жамиятнинг маънавий қиёфаси бевосита қонун устуворлигига боғлиқ, биз қонунга бўйсуниб яшашни турмуш тарзига айлантормас эканмиз, жиноятчиликнинг олдини олиш муаммо бўлиб қолаверади¹. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасида яқка профилактик фаолият ўзи ҳам муайян ҳуқуқий асослар замирида ташкил этилади, қонунга асосланмаган ҳар қандай фаолият нафақат ҳуқуқий демократик давлат принципларига зид, балки амалдаги ҳуқуқ-тартиботни таназзулга олиб келади.

Ҳозирги кунда республикамизда жиноятчилик устидан ижтимоий-ҳуқуқий назорат шартли равишда уч юналишга 1) жиноятлар содир этилишини олдини олишга; 2) содир этилган жиноятлар учун жазонинг муқарарлигини таъминлашга; 3) суд томонидан белгиланган жазонинг ижросини таъминлашга қаратилган фаолиятларини амалга ошириш билан боғлиқ комплекс тадбирларга ажратилади³. Ички ишлар органлари, хусусан унинг таянч пунктлари эса ушбу йўналишларнинг барчасини таъминлашда ўзига хос ўрнига эга.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги «2022—2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ-60сонли Фармони. : <http://www.lex.uz>

Профилактика катта инспектори, профилактика инспектори, унинг ёрдамчисихамда таянч пунктлари негизда маъмурий ҳудудга бириктирилган ёки қарор асосида доимий хизматга жалб этилган ҳолда фаолият юритувчи ички ишлар органлари жиноят қидирув бўлими ҳудудий тезкор вакил, ёнғин хавфсизлиги хизмати ҳудудий инспектори, шаҳарларда патруль пост хизмати ва йўл патруль хизмати нарядлари, вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси инспекторлари (Тошкент шаҳрида) таянч пунктлари субъектлари сифатида эътироф этилади. Тадқиқотларда ички ишлар органларининг таянч пунктларининг фаолиятини, унинг бир-бири билан узвий боғлиқ бўлган вазифалардан келиб чиқиб, шартли равишда тўққизта йўналишга ажратилади⁶. Улар ичида қуйдагиларни алоҳида кўрсатиб ўтиш мақсадга мувофиқдир деб ҳисоблаймиз:

- 1) жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш фаолияти;
- 2) ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти;
- 3) маъмурий-юрисдикциявий фаолият;
- 4) тезкор қидирув фаолияти;
- 5) жиноят-процессуал фаолият;
- 6) аҳолига ижтимоий-ҳуқуқий хизмат кўрсатиш фаолияти⁸.

Бошқарув субъекти бажарадиган кўплаб вазифалар орасида унинг сифат даражасини белгиловчилари мавжуд бўлганидек, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш ички ишлар органлари таянч пунктларининг асосий фаолияти ҳисобланади.

А. Гегамовнинг ушбу тушунчага берган «**жамоат тартиби** – ҳуқуқий ва ахлоқий нормалар асосида жамоат жойларида инсонларнинг умумий осойишталигини таъминловчи, уларнинг узаро муносабатини тартибини белгиловчи жамият манфаатлари ҳуқуқий ҳимояланганлигининг зарур ва етарли даражаси»,² деб берган таърифи мазмунига кўра П. Гришаев берган таърифга яқин бўлсада, унда «жамоат тартиби» тушунчаси жамоат жойлари билан боғлаб берилмаган. Бироқ бу таърифда ҳам «жамоат тартиби» тушунчаси ыамраб олиши керак бўлган айрим жиҳатлар, жумладан «жамоат хавфсизлиги» билан ўзаро алоқаси, юридик шахслар манфаати кўзда тутилмаганлигини айтиш жоиз.

² Исмаилов И., Бухаров Д. Уюшган жиноий тузулмалар шаклланиши ва фаолиятнинг олдини олишда ҳамкорликни ташкил этиш (муаммо ва ечимлари). -Т., 2007. -Б.36-37. ⁷ Козаченко И.П. оперативно-розыскная работа участкового милиция – Киев, 1990. -С.7-8. ⁸ Соатов М.З. Аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда милиция таянч пунктларининг роли // Ҳуқуқий онгдан – ҳуқуқий маданият сари. -Т., 2023. -Б.92-96.

«Жамоат тартиби» тушунчасини юридик категория деб тавсифловчи А.Куделич, унинг «жамоат хавфсизлиги» тушунчасидан фарқ қилмаслигини ва ушбу тушунчалар синоним эканлигини таъкидлайди олимнинг жамоат тартиби тушунчасига жиний-ҳуқуқий жиҳатдан ёндашиб берган ушбу фикрига тўлиқ қўшила олмаймиз. Чунки жамоат тартиби ва жамоат хавфсизлиги тушунчалари бир-бирига яқин бўлсада, аслида мазмунига кўра турли тушунчалардир.

Жамоат тартиби ва жамоат хавфсизлиги ушунчаларнинг ўзаро фарқи тўғрисида олим Ф.Е.Колонтовский: «Улар мақсади, қўриқловчи объектлар, баргараф қилувчи тажовузлар манбаи, тартибга солувчи вазифалари, муносабатларининг таркиби ва таъминлаш усуллари билан ўзаро фарқланади», дейди. Бизнингча, «жамоат тартиби» «жамоат хавфсизлиги» га қараганда кенгрок тушунча бўлиб, ўз ичига фуқаролар шахсий хавфсизлиги ва айнан жамоат хавфсизлигини қамраб олади. Жамоат хавфсизлигини таъминлаш жамоат тартибини самарали сақлашига хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. Тадқиқотлар ва жиноятчиликка қарши кураш амалиёти шуни кўрсатмоқдаки, жамиятда жиноят учун жазонинг муқаррарлигини таъминлаш қанчалик юқори даражада бўлса, Жиноят кодекси нормаларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича самараси ҳам шунча юқори бўлади. Шунинг учун ҳам бугунги кунда профилактика хизматларидан ўзларининг барча йўналишлар бўйича фаолиятини амалга ошириш жараёнида албатта жазонинг муқаррарлигини таъминлаш борасида чора-тадбирларни мунтазам равишда амалга оширишни талаб қилади.

Жиноят протессуал кодекси³ нормалари жиноят ишларини юритишнинг жиноят-протессуал қонунларда белгиланган тартибда қонунийлигини мустаҳкамлашга, жиноятларнинг олдини олишга, шахс, давлат ва жамият манфаатларини ҳимоя этишга асос бўлиб хизмат қилади. Хусусан, жиноят-протессуал қонун ҳужжатларининг вазифалари жиноятларни тез ва тўла очишдан, жиноят содир этган ҳар бир шахсга адолатли жазо берилиши ҳамда айби бўлмаган ҳеч бир шахс жавобгарликка тортилмаслиги ва ҳукм қилинмаслиги учун айбдорларни фош этишдан ҳамда қонуннинг тўғри татбиқ этилишини таъминлашдан иборатдир.

³ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят процессуал кодекси.— Т., «Адолат», 2023 йил

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги «2022—2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ-60сонли Фармони
2. Исмаилов И., Бухаров Д. Уюшган жинойий тузулмалар шаклланиши ва фаолиятнинг олдини олишда ҳамкорликни ташкил этиш.
3. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят процессуал кодекси